

Beszámoló a 2013. május 4-i aquincumi túráról

Elhatároztuk, hogy szervezett túra keretében megismerkedünk Budapest városelődjével, Aquincummal. A meghirdetett találkozón nagy örömünkre 32 fő jelent meg, sokan jöttek tatabányai testvérszervezetünktől, a Vulkán Természetjáró Egyesülettől, akik ott is, nálunk is tagok. Ragyogó napsütésben, jó hangulatban kezdtük utunkat.

A városnézés első állomása az Árpád-híd budai hídfőjénél, a Thermál Hotel Aquincum bejárata volt. Ott található annak a nagyméretű kőtáblának a másolata, amely hírt ad arról, hogy i.sz.73-ban Vespasianus császár uralkodása idején az Ala I. Tungrorum Frontiniana nevű lovascsapat elfoglalta a solymári völgyet és 500 lovaskatona elhelyezésére alkalmas castellumot, tábort épített ezen a helyen. Ez volt az első állandó római katonai létesítmény Óbudán, amelyet később még több másik követett. A szálló parkolójában a régészek kövekkel szépen kirajzolták a lovascsapat táborának alapfalait, kapuját.

Innen átmentünk az Árpád-híd túloldalára, ahol az óbudai lakótelep tövében a régészek szépen rekonstruálták a II.-III. századi légiós tábor Duna felé néző keleti kapuját. Aquincum helyőrsége a Légió II Adiutrix volt, e légió nevéhez fűződik a legtöbb katonai célú építkezés. A régészek feltárták a légiótábor védműveit, úthálózatát, néhány fő épületét. A kapu középső, monumentális íve alatt közlekedtek a lovasok, hadiszekerek, a két alacsonyabb szélső kapu a gyalogos katonáké volt. Innen vezetett a kikövezett, alácstornázott hadiút a Duna-partra. Onnan hídon lehetett átkelni a Hajógyári-szigetre, ahol a helytartó palotája állt. A Római Birodalom keleti határa a Duna vonala volt, a Duna mentén bizonyos távolságokra egymástól sorra épültek ki az őrtornyok, erődök. A rómaiak Pannónia provinciát két részre osztották és i.sz. 106-ban Aquincum lett Pannonia Inferior, azaz Alsó-Pannónia fővárosa. A mindenkor helytartó nemcsak a tartomány vezetője, hanem az itt állomásozó légió főparancsnoka is volt. Sokszor megfordultak itt magas rangú vendégek, a legtöbb római császár is ellátogatott ide. A helytartói palota minden luxussal és kényelemmel el volt látva. Talán a leghíresebb helytartó Hadrianus volt (i.sz. 106-107 között), aki később maga is császár lett.

Az Aquincum név a kelta Ak Ink, bő víz szóból ered. Utal azokra a bővízű forrásokra, amelyek északabbra, a mai Rómaifürdő területén eredtek és ahonnan a későbbi polgárváros és a légiótábor, valamint a katonaváros kapta a vizet. A légiótábornak és a katonavárosnak számos impozáns maradványa került elő a mai Flórián tér környékéről, talán a legismertebbek a nagy katonai fürdő romjai, amelyek a felüljáró alatt tekinthetők meg. A világon egyedül itt találtak Mithras-szentélyt római katonai tábor falain belül. Sajnos az óbudai lakótelep és Flórián üzletközpont alapozásakor sok értékes maradvány megsemmisült, mi budapestiek azonban így is nagyon büszkék vagyunk arra, hogy mai modern fővárosunk III. kerületében lépten-nyomon a római elődök nyomán járunk. A mai utcahálózat sok helyen követi a kétezres éves utcák nyomvonalát. A mediterrán országokon kívül Budapesten található a legtöbb római emlék.

HÉV-re szálltunk, a sínek mentén végigkísért minket az aqueductus, a római kori vízvezeték és így jutottunk el Aquincum megállóig. Itt volt a valamikori római polgárváros. Először bementünk az amfiteátrumba és a szinte tökéletes állapotú lépcsőkön felmáztunk a nézőtérre. Nemcsak cirkuszi játékokat, állat- és gladiátor viadalmakat tartottak itt egykoron, hanem – mivel ez volt a legtöbb embert befogadni tudó épület – itt fogadták a magas rangú vendégeket és itt hirdettek ítéletet főbenjáró ügyekben. Elmeséltem, hogy Aquincum története i.sz. I. században kezdődött, amikor a hódító római csapatok elfoglalták a kelta eredetű eraviszkusz törzs központját a Gellért-hegyen és a dunai átkelő védelmére őrtornyot építettek. Ennek romjai ma is láthatóak a Március 15-e téren. A meghódított lakosság erős férfitagjait besorozták a légióba, a többieket szétszórták, egy nagyobb csoportjuk épp itt telepedett le. I.sz. 89-ben már 6000 fős légió táborozott Óbudán, a mai Flórián téren, a kiszolgált légiósok közül is többen itt telepedtek le öreg napjaikra. A katonák számának növekedésével egyre nőtt a kereslet a megszokott, mindennapi kényelmet biztosító cikkek és szolgáltatások iránt, amelyet a

kereskedők már nem tudtak kielégíteni. Az őslakos eraviszkuszok ügyesek voltak, hamar megtanulták, hogyan kell ezeket a tárgyakat elkészíteni. Néhány nemzedék alatt felvirágoztatták a város kézműiparát, mezőgazdaságát, kereskedelmét és átvették a római életformát. A meggazdagodott életmódról szólnak az aquincumi polgárváros házai; a náddal fedett vályogkunyhókat kőből épült, cseréptetős, emeletes házak váltották fel. Hamarosan municipium lett, azaz városi rangot kapott (i.sz. 124-ben), majd később (i.sz. 194-ben) megkapta a legmagasabb rangot jelentő colonia rangot. Mint a Római Birodalom minden városában, itt is kötelezően megépítették a városközpontban, a fő utak találkozásánál a Fórumot, rajta az államvallás fő templomát a főbb istenek szobraival, a Basilicát, amely a törvényhozás helyszíne volt és a Curiát, amely a bíróság épülete volt. Az utcákat egymásra merőlegesen tervezték, kövezettel ellátva, a városban víz- és csatornahálózat gondoskodott a lakosok kényelméről. Szinte minden lakónegyednek megvolt a maga közfürdője, ahová külön időpontban engedték be a nőket és a férfiakat. A rómaiak tudták, hogy mennyire fontos a tisztaság a betegségek, járványok megelőzésében, rendszeresen jártak a fürdőkbe, amelyek a társasági élet központjai is voltak. A rabszolgákat is befizették gazdáik. De ügyeltek a vásárcsarnok takarítására is, amit a piacfelügyelők rendszeresen ellenőriztek. A piacon a mérlegházban tartották a hitelesített súlyokat Minervának, a kereskedelem istennőjének szobrával. Ő „ügyelt” a kereskedői tisztességre. A fórumon nézelődő, vagy a vásárcsarnokban vásárló polgárok mindenhol kikövezett járdákon tudtak sétálni, a nap, az eső ellen tető védte őket. Ahogy barangoltunk a régi házak között, sok érdekes régi épületet láttunk. „Bekopogtattunk” a mészáros ajtaján, akinek házában tágas húsfeldolgozó műhely volt, a padozatában folyóvízes csatornákkal. Egy kertben hatalmas jégvermet is láttunk.

Egy polgárház alapfalában megnéztük, hogyan vezették be a vízvezetékét házba. A házak kőből épültek, téglát csak a vízvezeték becsatlakozásánál és a fürdőkben használtak. A vízdíj akkor is magas volt, ezért aki tehetett, kutató ásott a kertjében. A latrinákat a csatornákra építették, a csatornák a gyűjtőcsatornákba, onnan a Dunába folytak. Egy gazdag polgár házában magán fürdőt csodálhattunk meg, gyönyörű mozaikkal, amely egy nimfa elrablását ábrázolja. A karcsú, hosszú hajú nimfa a mai szépségideálnak is tökéletesen megfelelne. A fürdőkert, gazdagabb házakat a földszinten padlófűtéssel látták el, az emeletre üreges téglából kiképzett falfűtés vitte fel a meleget. Láttunk több Mithras-szentélyt is, bizonyítván, hogy a soknemzetiségű birodalomban népszerűek voltak a keleti vallások is.

Az egy szakmát űzők külön császári engedéllyel céhekbe, ún. collégiumokba tömörültek, a tagok egymást segítették, közösen ünnepeltek. Minden kollégiumnak részt kellett vennie bizonyos közhasznú munkában, pl. a közművek karbantartásában, önkéntes tűzoltásban. A világhírű aquincumi víziorgonát egy gazdag városi elöljáró ajándékozta a tűzoltóegyletnek. A sors fintora, hogy a tűzoltóegylet szertára, ahol az orgonát tartották, egy tűz következtében leégett és a beomló cserepek alatt megmaradtak az orgona alkatrészei; olyan épen, hogy a hangszert rekonstruálni lehetett. Meg is hallgattuk a hangját a múzeum épületében, ahol külön emeletet rendeztek be a helytartói palota ásatása során előkerült gyönyörű szobroknak, mozaikoknak, delfines szökőkútnak. Külön tereben csodálhattuk meg az orgonát. A múzeum földszintjén a látványraktárban korok és funkciók szerint rendezve csodálhattuk meg az a több ezer használati és dísz tárgyat, bútort, amelyek közt a hajdan itt élő emberek töltötték napjaikat. A legtöbb olyan szép formájú és kidolgozású volt, hogy egy mai lakásnak is díszére válna.

A látogatás végeztével beültünk a hangulatos kávézóba, hogy kicsit felfrissüljünk és beszélgessünk a régebben látott túratársakkal. Sok szép élménnyel gazdagodtunk ezen a napon. Mindenkinek ajánljuk a múzeumot, akik szeretnek visszanézni a régmúlt időkbe.

Mógor Gabriella túravezető